

DAGENS FRÅGOR

Välfärdsstaten Ända fram till första världskriget brukade det heta som arbetsgivare. i Sverige, »att statens kaka är knapp men säker». På den tiden med dess ständiga risk för arbetslöshet anmälde sig därför så många aspiranter till anställningar i statens affärsdrivande verk, att dessa kunde vraka och välja välkvalificerad personal i tillräckligt antal. Verken själva och deras chefer sågo då som mål och merit att till publikens tjänst ständigt *förbättra all service*, så snart detta möjliggjorts genom teknikens utveckling. Med det socialpolitiska tänkesättets uppkomst efter sekelskiftet blev kravet på det allmänna som »mönsterarbetsgivare» gängse och i praktiken även förverkligat i de europeiska länder med högre kulturstandard, där staten hade monopol på post, telegraf och telefon samt mer eller mindre på järnvägarna.

I våra dagar har en förändring inträffat. Överallt i de europeiska demokratierna och också hos oss komma klagomål från statstjänarna, särskilt i lägre grader, över deras löners eftersläpning i jämförelse med motsvarande förhållanden inom kommunerna och i det enskilda näringslivet. Pensionsvillkoren äro dock alltjämt välordnade för de svenska statstjänarna, ett privilegium, som likväl reduceras genom stipulerade avdrag från folkpensionsbeloppen och genom de i utsikt ställda arbetarpensioner, varmed generaldirektör Åkessons kommitté för andra gången är sysselsatt. Det är ett uttryck för en generell tendens att även i andra avseenden utplåna den tidigare klart objektivt fixerade och subjektivt förnumna gränsen mellan tjänstemän och lönarbetare. De förra hade en relativt tryggad anställning, merendels med pension men saknade förhandlings- och strejkrätt, vilka de sistnämnda med sina kollektivavtal ägde i fullt mått. Arbetarna förmenades likväl tjänstemännens bättre skydd mot arbetslöshet samt kortare arbetstid och semester. Under de trenne senaste årtiondena ha i vårt land de bägge kategorierna kommit varandra närmare, i det att tjänstemännen fått arbetarnas förmåner och omvänt. Tjänstemännens organisationer ha sålunda erhållit förhandlingsrätt, och arbetarna medelst politisk makt över lagstiftningen minskad arbetstid ävensom betald semester, vilka fördelar de icke kunnat uppnå på facklig väg.

Emellertid kan icke göras gällande, att denna utjämning uteslutande är en följd av lagstiftning och fackliga aktioner. Tjänstemännens ursprungliga undantagsställning berodde på att de voro eller i varje fall betraktades som arbetsgivarnas förtroendemän, varigenom de principiellt skilde sig från arbetarna. I den mån som stordriften och tekniken framskridit ha dock vid många företag och industrier antalet tjänstemän och tekniker, inklusive kvinnliga kontorister, telefonister m. m., blivit rent av större än lönarbetarnas och dessutom ibland utan krav på särskilda kvalifikationer. Följaktligen har sociologiskt det äldre avståndet mellan tjänstemän och arbetare bortfallit och är understundom sakligt menings-

löst, vilket också arbetarnas fackorganisationer åberopa gentemot »manschettproletärernas» alljämt gynnsammare villkor i åtskilliga hänseenden. En viss nödvändig distinktion upprätthålles på så sätt att enligt »förmansparagrafen» i kollektivavtalen arbetsbefäl icke få tillhöra vederbörande fackförbund och personer på chefsbefattningar ej inbegripas i tjänstemannaorganisationernas uppgörelser med sina arbetsgivare.

Ur arbetsrättslig och socialpolitisk synpunkt ha statstjänarna i Sverige ingalunda anledning till missnöje, även om t. o. m. regeringen Erlander tills vidare skrinlagt ett betänkande av år 1951 från de s. k. förhandlingsrättssakkunniga, som rekommenderade kollektivavtal och strejkrätt för med kunglig fullmakt och konstitutorial försedda tjänstemän! Som ovan nämnts, gälla i stället klagomålen lönerna i Sverige som flestades t. ex. i Finland, Frankrike, Italien och nu senast inom det förstatligade brittiska järnvägsväsendet, vilket där vållat öppna konflikter med sådana skadeverkningar för samhälle och folkhushåll, att de av oss icke böra imiteras men observeras för att med lämpliga åtgärder kunna förebyggas.

Samtliga statsanställda i Sverige ha blivit obestriddligen tillbakasatta med reallöner som för de högre äro en deklasserande underkompensation och för de lägsta ligga under de cirka 60 procents överkompensation från 1939, som lönearbetarna eljest som regel förskaffat sig. Den bittra oppositionen mot staten som arbetsgivare tar sig olika uttryck. På en del håll ha järnvägsmannaförbundets avdelningar protesterat mot förbundsledningens bristande handlingskraft, och inom postmannaförbundet ha avdelningar utträtt ur respektive orters arbetarkommuner. Ibland ha de fackliga ombudsmännen gjort sig till språkrör för kritiken. Ett belysande exempel var härvid det uppseendeväckande uttalandet i våras av gruvindustriarbetareförbundets förtroendeman, att han föredroge Grängesbergsbolaget som arbetsgivare vid de lappländska malmfälten framför statliga organ. På en kongress i Stockholm efter pingst av försvarsverkens civila personalförbund konstaterade förbundets ordförande att statens kaka »numera blivit beskare» och undrade, om det längre funnes täckning för begreppet »mönsterarbetsgivaren-staten». Sådana åsikter uppfattas ännu inom socialdemokratien som »kätterier», jämväl av det skälet att de innebära en likvidering av den socialistiska, speciellt av Ernst Wigforss omhuldade illusionen att blott »folket» finge bli ägare till produktionsmedlen, antitesen arbetsgivare-arbetare inom kapitalismen skulle vika för en kollektivistisk syntes av solidaritet och samförstånd.

Inom arbetarrörelsen tycks man icke vilja analysera anledningen till denna revision av förlegade doktriner. De fackliga opponenterna ifrågasätta naturligtvis icke den goda viljan hos de styrande, vilka hos oss äro deras egna partivänner. Orsaken är uppenbarligen att söka i de svällande socialpolitiska utgifter, varigenom den nutida demokratiska staten helt enkelt inte har råd att i sin lönepolitik konkurrera med de vinstgivande enskilda företagen. Välfärdsstaten kan förty icke vara mönsterarbetsgivare. Men icke nog härmed! Efter guldmyntfotens försvinnande, som i så hög grad underlättade vår forna autonoma riksbanks roll som valutavårdare, har staten också fått påta sig plikten att söka förhindra en inflation som inifrån skulle bl. a. urholka dess sociala prestationer. Staten måste därför se till att löneförhöjningar till alla anställda arbetare icke sätta så

mycken köpkraft i deras händer att en överkonsumtion i relation till varutillgången genom prisstegringar äventyrar penningvärdet. Också härutinnan måste staten bli ett föredöme i karghet mot sina anställda.

Man må ej undra på att staten överanstränger sig med en sådan mångfald av svåra uppgifter. Det har också medfört den paradoxala konsekvensen, att den socialdemokratiska finansministern Sköld i tysthet måste ha gillat Svenska arbetsgivareföreningens hot om masslockout i vintras för att avvärja de lönestegringar, för vilka så allvarligt varnades i årets statsverksproposition. Det kan väl sägas, att detta skarpt kontrasterar mot den funktion av välfärdsstat och mönsterarbetsgivare som staten har skyldighet att fullgöra enligt socialdemokratisk uppfattning. Här möter en problematik, som icke låter sig lösas genom harmoniska harpoklanger från nya Harpsundskonferenser mellan representanter för det politiska Kanslihuset och för den fackliga Vatikanen.

»Voima»-affären i Finland. Frågan om de fackliga organisationernas maktbefogenheter i Finland fick i februari och mars en rätt kuslig belysning i samband med den s. k. Voima-affären. Landets nyaste isbrytare, över 10 000 hästkrafter, hade av sjömansförbundet [»Unionen»] förklarats vara till den grad ur facklig synpunkt pestsmittad, att alla finländska fartyg förbjödos att följa den vid försöken att assistera dem genom isarna. Anledningen till denna blockadförklaring var att riksdagen beslutat underställa isbrytaren försvarsmaktens ledning. Man hade i Finland under de senaste åren så gott som varje vinter fått uppleva, att isbrytarnas besättningar, ofta blott maskinpersonalen, gått i strejk utan föregående varningar, vilket inneburit ett dödligt hot mot landets utrikeshandel. Finlands geografiska läge är nämligen sådant att man varje år måste räkna med allvarliga ishinder. Kunnna dessa icke övervinnas, blir det en total stagnation i förbindelserna västerut. Dessa isbrytarstrejker ha fått de mest orimliga konsekvenser för hela handelsflottan. Det har aldrig varit nödvändigt för Unionen att gå i strejk. Man har uppnått samma effekt genom att låta några tiotal man på isbrytarna, i regel eldarna, inställa arbetet. Följden har varit att de fått sin vilja igenom eller att det blivit en kompromiss, liggande i omedelbar närhet av de strejkandes krav.

För att undvika sådana komplikationer beslöt riksdagen häromåret att isbrytaren »Voima» skulle handhas av försvarsmakten. Denna kunde ju inte gärna tänkas gå med i en strejkaktion. Det fanns emellertid borgerliga iakttagare, som ansågo denna utväg föga lycklig. I Finland ha isbrytarna städse, ända sedan början av 1890-talet, då den på Finnboda varv i Stockholm byggda första isbrytaren »Murtaja» sattes i trafik, betraktats såsom högeligen civila fartyg, fordrande stor erfarenhet, utomordentlig yrkeskunskap och förtrogenhet med sjöfartens krav ifråga om befälet. Tjänstgöring på isbrytare har aldrig ansetts vara något genomgångsyrke, utan en specialitet med särskilda kvalifikationer. Den kommitté, som på 1930-talet under ledning av dr Henrik Ramsay utredde isbrytarbefälets kompetensproblem, kom till den slutsatsen att isbrytarna borde vara underställda den civila sjöfartsstyrelsen.

Till saken hör att Unionen i Finland leds av en synnerligen tilltagsen person, hr Niilo Wälläri, som varken är socialdemokrat eller kommunist; i hemlandet karakteriseras han såsom syndikalist, »Finlands ende syndikalist». Denne Wälläri har aldrig frågat efter om de stridsmedel han tillgriper äro lagliga eller olagliga. Hans motdrag mot riksdagens beslut att låta försvaret ta hand om »Voima» bestod inte i att närma sig dess militära besättning, utan i att förbjuda alla fartyg att följa den på dess färder genom isarna. Inte ens hamnisbrytarna fingo vara i rörelse, om deras verksamhet på något sätt kunde underlätta den trafik, som den förhatliga isbrytaren skulle främja. I mitten av januari hade läget blivit sådant, att regeringen såg sig nödsakad att draga »Voima» ur trafiken. Sedan följde en del underhandlingar kring problemet, huru isbrytaren skulle bemannas och i vilken mån militär skulle tolereras ombord. Regeringen kunde emellertid inte finna någon lösning, vilken vore förenlig med hr Wälläris vilja och riksdagens beslut. Den befarade att konflikten skulle sprida sig till samtliga isbrytare och därför avkopplades »Voima» från alla isbrytningsuppgifter.

Då läget utvecklade sig på detta sätt inlämnades av medlemmar, tillhörande de borgerliga oppositionella grupperna, en interpellation, i vilken det frågades, om regeringen var medveten om, att dess handlingssätt utgjorde en eftergift för utomparlamentariska påtryckningar och om att dess auktoritet därigenom försvagats, samtidigt med att landets näringsliv tillfogats allvarliga förluster. Interpellationen besvarades av statsminister Kekkonen den 25 mars. Svaret bestod av en redogörelse för händelseutvecklingen. Men den väsentliga sidan av saken, den omständigheten att Wälläris organisation öppet trotsat folkrepresentationens uttryckliga beslut och att regeringen i handling deklarerat sin maktlöshet, berördes inte alls. Oppositionen däremot försummade inte att påpeka att svaret var lika otillfredsställande som regeringens eget handlingssätt. Regeringen hade genom sin undfallenhet, sade man, ådagalagt att det var hr Wälläri och inte vare sig riksdagen eller regeringen som bestämde, hur isbrytarna skola disponeras. Att man i det sammanhanget mera talade om hr Wälläri än om »Unionen», vars medlemstal inte är högre än 6 700, beror på den maktposition hr W. intar. Att samla en facklig opposition mot honom är sannerligen inte lätt; det gäller ett förbund, vars medlemmar äro spridda över hela klotet och vars ärenden avgöras av en ganska begränsad krets av funktionärer i Helsingfors.

Det förslag till motiverad övergång till dagordningen, vilket hade formulerats av riksdagsman John Österholm, den svenska gruppens ledare, lydde: »Efter att ha åhört regeringens förklaring uttalar riksdagen, att regeringens åtgärd att på grund av utomparlamentarisk påtryckning försätta isbrytaren 'Voima' ur isbrytartjänst vid en tidpunkt, då den bäst behövdes för detta ändamål, har varit ägnad att nedsätta statsmaktens auktoritet, kränka medborgarnas rättskänsla och tillfoga landet ekonomisk skada. Riksdagen motser att regeringen drar försorg om att statens samtliga isbrytare kommer till användning enligt riksdagens avsikt och beslut.» I den slutliga voteringen blev dock detta förslag till uttalande underkänt av riksdagens majoritet. Det fanns i alla fall åtskilliga agrarförbundare, som röstade med kritikerna. I agrarpresen hade man sett

många uttalanden mot den terror, som hr Wälläris organisation utövat och om den förödmjukelse som han låtit statsmakterna undergå. Den socialdemokratiska pressen däremot försökte skämta bort det hela och tog sig aldrig någon ton mot hr Wälläris politik. — Vad som enligt socialdemokratisk uppfattning hotades var inte statsmaktens auktoritet eller landets näringsliv och utrikeshandel, utan helt enkelt strejkrätten, vilken kunde bli begränsad genom att försvarsmakten skulle bemanna och dirigera isbrytarna. Hänvisningarna till att det systemet tillämpas både i Sverige och Ryssland hade ingen effekt. — Och nu återstår att se, vad riksdagen och regeringen ämna göra inför den isbrytarsäsongs, som börjar på senhösten detta år.

Storpolitisk Av allt att döma artar sig instundande sommar att bli lika högsommar. storpolitisk som fjolårets, olycklig i åminnelse genom Genèvekonferensen. Denna var i sin tur den enda positiva, men ur västmakternas synpunkt högst tvivelaktiga behållningen av Berlinkonferensen föregående vinter, då Molotovs önskan om en ny konferens mellan samma »fyra stora» i fråga om Korea och Indokina uppfylldes. Franska folket längtade då att få åtminstone skymta ett slut på det impopulära kriget i Indokina, vartill Genèvekonferensen kunde erbjuda en möjlighet. Molotov å sin sida ville introducera bundsförvanten Chou En-lai och den »kinesiska folkrepubliken» i den internationella societén, och han lyckades som bekant — måhända mera än han i hemlighet åstundade.

Mot bakgrunden av det senaste årets tilldragelser i Indokina är många amerikanska publicisters hårda bedömning av Genèvekonferensens resultat som »ett asiatiskt München» berättigad. De brittiska ungt konservativa, som i en karikatyrteckning i Punch påsatte Edens kappsäckar till Genève ett illa undanskymt polletteringsmärke »München», voro objektivt sett på riktigt spår. Subjektivt utgjorde det likafullt en orättvis underskattning av Edens berömvärda förmåga som ärlig medlare i den lika elakartade som komplicerade konflikten. Det måste emellertid ha stått klart för Eden, att Mendès-France skulle kapitulera inför de kommunistiska krav, som Eden intensivt bemödade sig att modifiera. Fransmännen orkade helt enkelt inte längre att fortsätta kriget i Indokina, som förlo- rades redan 1949, då Chiang Kai-shek måste utrymma det kinesiska fastlandet och den röde rebellen Ho Chi-minh fick den segrande Mao Tsetungs Kommunist-Kina till granne med rikligt understöd med modern krigsmateriel via Sovjetunionen — ofta stämplat Skodaverken i den böhmiska staden Pilsen! — och med krigsvana befälskadrer. Under de föregående trenne åren hade Frankrike kunnat kväva det kombinerat kommunistiskt-nationalistiska upproret, men kraftutvecklingen var icke tillräcklig. Nationalförsamlingen vägrade att skicka dit värnpliktiga, vilket dock Storbritannien för sin del hade gjort, då det gällde att kuva liknande revolter i Malaya och senare i Kenya. Frankrike förde kriget med främlingslegionärer och färgade trupper, militärt synnerligen effektiva men till numerären otillräckliga. I Genève måste också de amerikanska diplomaterna förbli passiva, då statsledningen i Washington icke hade velat vara med om att genom insats av atombombflyg från hangarfartyg

utanför Tonkins kust förebygga den kapitulation på våren 1954 av fästningen Dien Bien Phu och dess manstarka garnison, som psykologiskt tycks ha varit den avgörande vändpunkten i Indokinakriget. Nu fortsätter häkkitteln i Sydvietnam att sjuda över alla bräddar, och allt flera pessimistiska röster bebåda en kommunistisk seger vid den folkomröstning i juli 1956, som avser ett val mellan Ho Chi-minh eller den inhemska potentat i Saigon, som då kan vara föremål för amerikanarnas outhärliga protektion.

Nu skall alltså det i årtal omdiskuterade mötet »på högsta nivå» äga rum — ävenledes i Genève efter den 16 juli — men utan upphovsmannen Churchills inspirerande närvaro. Under längre tid än fem dagar kan president Eisenhower som statschef dock icke vara borta från Washington, helst som kongressen då ännu icke tagit sommarlov. Eisenhower har på förhand varskott härom för att icke ryssarna vid hans avresa plötsligt skola påstå, att han sprängt konferensen. Washington har sålunda infriat sin utfästelse till Eden under den senaste brittiska valrörelsen att Eisenhower skulle infinna sig. Men denne har enträget varnat amerikanska allmänheten att fästa alltför stora förhoppningar på utbytet av sådana överläggningar om spörsmål, »som för sin lösning kanske fordra en hel generations oavbrutna ansträngningar». Dulles har å sin sida påpekat, att »de högsta» egentligen endast kunna fastställa tågordningen för en fortsatt procedur mellan utrikesministrarna och deras experter. I sin not har Kreml visserligen i princip bifallit både ort och tid för konferensen men på förhand bittert beklagat sig över att dess kortvarighet kommer att omöjliggöra en mera ingående behandling av de brännande frågorna.

Med sina häpnadsväckande nya manövrer har Kreml emellertid målmedvetet förberett sitt deltagande. Härvidlag har man velat urskilja fem olika etapper. Början gjordes med ett sovjetiskt förslag i London vid de övermåttan tröga förhandlingar, som under månader pågått inom en subkommitté av FN:s nedrustningskommission. Jakob Malik gjorde därvid vissa eftergifter beträffande modus för nedsättning av de lantmilitära styrkorna och avstod från tidigare kategoriska fordringar på omedelbart förbud av alla slag av atomvapen, som eljest varit dragplåstret i de många falska, camouflerat kommunistiska »fredsappellerna». Men problemets praktiska kärnpunkt: den internationella kontrollen av samtliga åtgärder för nedrustning, är alltjämt obeaktad, varför den sovjetiska reträtten bör betraktas som en ny propagandagest. Det andra schackdraget är försöket att få till stånd underhandlingar om fred med Japan med sådana förespeglingar, att de skulle kunna bereda amerikanerna avbräck i deras strävan till varaktig vänskap med den forne fienden.

De tre återstående åtgärder av nämnda slag från Kremls sida, som väckt verklig sensation i Europa och i Amerika, äro följande. **P r i m o:** Kremls medverkan att äntligen underteckna statsfördraget med Österrike, som försiggick i Wien den 15 maj för det ryska priset av en förpliktelse från Österrikes regering och parlament att för framtiden iaktta en neutralitet efter ungefär schweizisk modell. **S e c u n d o:** de högsta sovjetryska dignitärernas uppvaktning hos f. d. avfällingen Tito med förödmjukande ursäkter för Kominforms bannlysning i juni 1948. Det uppenbara syftet var att vinna president Tito för en neutralitet, som skulle fjärma

Jugoslavien från Titos egen pakt med Grekland och Turkiet samt avkyla hans förbindelser med västmakterna. Tito tycks likväl framhärda i sin gynnsamma mellanställning och aktade sig noga att på något sätt ånyo nalkas det beroende, vari satellitstaterna stå till Moskva och som militärt ytterligare ökats genom östblockskonferensen i Warszawa i april. Kremles senaste kupp var *tertio* noten den 7 juni via respektive ambassader i Paris till västtyska regeringen med anmodan om återknytning av diplomatiska, merkantila och kulturella förbindelser ävensom en inbjudan till den nyss som »imperialistisk amerikansk krigshetsare», »Hitler-revanschist» m. m. frenetiskt förföljde Adenauer att »inom den närmaste framtiden besöka Moskva». Det var en helomvändning, som kom knäna att vika sig på marionetterna i Pankow, Warszawa och Prag men som även väckte en viss oro västerut. Den kallblodige Adenauer, som nu gentemot sina socialdemokratiska opponenter under den genstörtige Ollenhauers ledning fick sin tes bekräftad, att Sovjetunionen skulle ta reson, sedan Parisfördragen ratificerats och den västtyska upprustningen kunde igångsättas, har icke förhastat sig utan låter sitt definitiva svar anstå i avvaktan på de samtal han nu fört i Washington och i New York med Eisenhower och Dulles samt med Macmillan och Pinay. Det är också möjligt, att han väntar tills nästa Genèvemöte är över och nöjer sig med att på hans bestämda hemställen västmakterna för sin del beslutat uppföra frågan om Tysklands framtida återförening som första punkten på dagordningen i Genève. Om en sak äro Adenauer, västmakterna samt t. o. m. Ollenhauer ense: någon neutralisering av Tyskland kan det aldrig bli tal om.

Jordbrukskaos Det elände och kaos, som jordbruket i Estland råkade i i Estland. efter den år 1949 slutgiltigt genomförda tvångskollektiviseringen¹ visar ännu inte något tecken till förbättring trots Sovjets omfattande planer och löften, utan flera krisföreteelser visa tvärtemot en tendens att förvärras.

Som bekant har Moskva redan för en tid sedan bestämt, att Sovjet-Estland skall höra till det s. k. husdjursavelsområdet, dvs. boskapsskötselns måste dominera jordbruket, huvudsakligen uppfödning av mjölkkor och grisar. Enligt Moskvas planer skall Estland vara en av huvudleverantörerna av animaliska produkter till Leningrad. På grund härav, men även till följd av den av Chrusjtjev företrädde nya jordbrukspolitiken i Sovjetunionen² har på sista tiden huvuduppmärksamheten riktats på kreatursaveln.

Enligt officiella uppgifter torde i Estland ungefär 80 % av kolchozernas bruttoinkomst i penningar härröra från kreatursaveln. Vad åter beträffar sovchozerna — dvs. de statliga egendomarna, vilka omfatta endast omkring $\frac{1}{20}$ av Estlands åkerareal — är procenttalet troligen ännu högre. Det nämnda ganska höga procenttalet sammanhänger å ena sidan med de relativt höga priserna på animaliska produkter och de mycket låga priserna på jordbruksprodukter, och å andra sidan med att man till varje

¹ Se närmare Svensk Tidskrift 1951, sid. 472—481.

² Se Svensk Tidskrift 1955, sid. 38—48.

pris har försökt att på konstlad väg hålla uppe kreatursavelns produktivitet med hjälp av stora mängder av ytterst dyrbart kraftfoder, och detta särskilt i sovchozerna. Därför bli ofta självkostnadspriserna för mjölk och kött högre än vad kolchozerna och sovchozerna få för dessa varor. På sista tiden kan man därför i Sovjet-Estlands huvudorgan »Rahva Hääl» se meddelanden, att den ena eller andra kolchozen eller sovchozen trots hög mjölk- och köttproduktion arbetat med förlust, att bruttointkomsten visserligen har ökat betydligt, men att överskottet och mera ändå har uppslukats av kraftfodret. För kolchozernas del betyder en sådan situation, att kolchozböndernas inkomst måste minska.

I maj i år publicerades t. ex. en hel rad detaljuppgifter rörande Estlands mest bemärkta kolhoz, den i propagandan som mönsterkolhoz prisade kolchozen »Uus Elu» (»Nytt Liv») som man i själva verket med det gamla ryska traditionella uttrycket skulle kunna kalla Potemkin-kolchozen. Bruttointkomsten i denna 3 000 har stora kolhoz, som omfattar 157 tidigare bondefamiljer, hade i jämförelse med år 1951 ökat med 42 % och utgör nu över 2 miljoner rubel om året. Men under samma tid har kostnaden för inköp av kraftfoder ökats sju gånger, varför det blev 115 000 rubel mindre överskott än 1951. För varje s. k. normdag ha kolchozbönderna år 1954 fått 2,5 rubel mindre än år 1951. Sålunda ha kolchozbönderna ur egen ficka fått vara med om att betala den »berömdhet» som omstrålar denna propagandakolhoz och dess kommunistiske ordförande Harald Olbrei.

En liknande tendens kan man även märka i de andra kolchozer, där man till varje pris försöker uppfylla de från Moskva föreskrivna planerna för mjölk- och köttproduktionen. Det låge nära till hands att tro att man utan att fästa sig vid den ekonomiska lönsamheten med hjälp av stora kvantiteter kraftfoder verkligen har kunnat uppnå en produktionsökning i kilogram. Den verkliga situationen visar emellertid motsatsen enligt officiella uppgifter från Estland. I den ovan nämnda mönsterkolchozen »Uus Elu» var exempelvis mjölkproduktionen i medeltal per år och ko, år 1951: 3 141 kg, år 1952: 3 423 kg, år 1954 däremot: endast 3 106 kg. Den genomsnittliga mjölkproduktionen per ko för hela Estland var i kolchozerna år 1950 och 1951 ungefär 1 600—1 700 kg, men år 1954 1 601 kg. Oaktat denna förvånansvärt låga mjölkproduktion och en kännbar sänkning av antalet kor kom Sovjet-Estland i fråga om mjölkproduktionen år 1954 på andra platsen bland Sovjetunionens 16 unionsrepubliker. På första platsen kom Sovjet-Lettland. Sålunda har Estland, oaktat att mjölkproduktionen i kolchozerna har sjunkit till 1 600 kg (år 1939 före sovjetockupationen var mjölkproduktionen i Estland i medeltal 2 187 kg per ko), med heder uppfyllt Moskvas order att vara kreatursavelsområde och leverantör till Leningrad — tack vare Rysslands ännu lägre mjölkproduktion.

Även svinuppfödningen har i kolchozerna gått betydligt tillbaka. De estniska kolchozerna producera för närvarande enligt officiella uppgifter i medeltal endast 9—10 dt fläsk (levande vikt) per 100 har åkerjord (1939 var medeltalet för hela landet över 3 gånger större).

Frågan varför antalet kor och deras genomsnittliga mjölkproduktion trots alla ansträngningar och allt kraftfoder har minskat erhöi ett klart

och tydligt svar av det estniska kommunistpartiets centralkommittés förste sekreterare Ivan Käbin redan på centralkommitténs sammanträde i oktober 1953: »De naturliga ängarna ha lämnats åt sitt öde, de ha blivit snårbévuxna och på några ställen har det redan vuxit upp skog på ängarna. Därför ge de mycket litet hö» (se »Rahva Hääl» 17.10.1953). Den 9 december 1954 publicerade Moskva-tidningen »Pravda» några betydande siffror: precis 50 % — 432 000 här — av kolchozernas ängar i Estland ha på grund av vanskötsel blivit vattensjuka, och hundratusentals har betesmark har blivit oduglig. När sovchozdirektörerna nyligen voro samlade till överläggning i Tallinn klagades det på, att även sovchozerna hade vanskött sina ängar och betesmarker, så att de själva täcka endast 11 % av sitt foderbehov (se »Rahva Hääl» 29.4.55). Därför är det inte alls förvånansvärt, att det varje vinter under de senaste åren har klagats på, att särskilt i kolchozerna korna lida brist på hö och att det t. o. m. händer, att kor dö av hunger.

Men varför har då svinuppfödningen gått tillbaka så katastrofalt? Det bästa svaret på denna fråga få vi i ett anförande som Aleksej Müürisepp, »premiärministern» i Sovjetestlands marionettregering, höll vid Sovjetunionens högsta råds sammanträde den 25 april 1954 i Moskva, där han sade, att om man skulle återinföra och rekonstruera de gamla meliorationssystemen skulle det bli möjligt att åter bruka omkring 300 000 ha åkerjord. Likaså skulle det bli möjligt att bruka en hel mängd åkerjord, om man avlägsnar snårskog och buskar. All denna åkerjord har följaktligen under kolchozsystemets tid förvandlats till sumpmark och blivit bevuxen med buskar. Om man därtill tar i betraktande, att — på grund av bristfällig gödsling och undermålig bearbetning av åkerjorden — medelskörden per hektar av spannmål och potatis har sjunkit betydligt, är det inte alls förvånansvärt, att Estland inte mera orkar försörja sig med egen spannmål (något som vitsordades av partisekreteraren Käbin för ett år sedan). Den omständigheten att det finns för litet spannmål och potatis är det största hindret för utvecklingen av svinuppfödningen i kolchozerna.

För att bemästra alla dessa problem har man tillgripit majs — som ett räddande halmstrå! Kolchozerna ha fått order att så majs åtminstone på 30—40 hektar. Mönsterkolchozerna ha t. o. m. tvingats att så majs på minst 100 hektar. Enligt planerna måste på våren 1955 över 10 % av utsädesarealen besås med majs. För att popularisera majsens igångsattes redan tidigt på våren en jättelik propaganda i tidningar, radio, folkets hus och t. o. m. i skolorna, vilken i omfattning och intensitet överträffar alla hittills för jordbruket företagna propagandaaktioner. Det har understruktits, att propagandisterna måste bryta kolchozböndernas misstro inför majsens — den majsfientliga stämningen på landsbygden måste med andra ord övervinnas.

Det är mycket naturligt att majsens på landsbygden möts med misstro, ty i Estland har man aldrig odlat majs förut. Som bekant mognar aldrig majsens i det estniska klimatet. De från Moskva dikterade planerna föreskriva inte heller att majsens måste få mogna. Ungefär hälften av den måste enligt föreskrift ensileras på förhösten. Den andra hälften får halvmogna, och på senhösten ensileras stjälkar — blad och halvmogna ax för

sig (de sistnämnda huvudsakligen för att göda svin). För ensileringen måste redan denna sommar i all hast byggas tjugo gånger flera siloanläggningar än som uppförts under de föregående åren. Enbart för majsen torde det behövas siloanläggningar rymmande 1 milj. ton. Man kan nog ganska säkert antaga, att kolchozerna inte kunna förverkliga en så onaturligt stor uppgift, så mycket mer som det råder stor brist på cement. Även kolchozbönderna veta detta, vilket är en av orsakerna till att det har uppstått »motvilja mot majs» på landet. Det återstår att se om majsen blir — det räddande halmstrået.

Aleksander Kaelas.

CARL SETTERWALL & Co. A/B

Etabl. 1869

EXPORT • IMPORT
JÄRN OCH STÅL

BOX 3272 • STOCKHOLM 3

Ett gammalt
välkänt firma-
namn ger den
bästa garantin
för förstklas-
siga varor —
varor med
kvalitet och
elegans.

**ALINGSÅS
BOMULLSVÄFVERI AB**

Våra tillverkningar försäljas endast
till grossister och konfektionärer

